

KALKINMA PLANLARINDA TURİZM: İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİ İLE TÜRKİYE KALKINMA PLANLARININ ANALİZİ

*TOURISM IN DEVELOPMENT PLANS: EVALUATION OF TURKEY DEVELOPMENT PLANS BY
CONTENT ANALYSIS METHOD*

Münevver ÇİÇEKDAĞI*

Öz

Hızlı bir büyüme içerisinde olan turizm sektörü sürekli olarak yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır. Değişen turist talepleri doğrultusunda sunulacak arzın hazır edilmesi gerekmektedir. Ancak arzın hazırlanması her zaman taleplerin hızına yetişememektedir. Sabit maliyetlerin yüksek olduğu turizm yatırımları bir anda ortaya çıkarılamayacağı için planlı bir şekilde stratejik adımlar atarak ilerlemek gerekmektedir. Kalkınma planları, birçok sektör için yol gösterici olması bakımından önemlidir. Turizm de bu sektörlerden bir tanesidir. Bu araştırmanın amacı; geçmişten günümüze kalkınma planlarında hangi konuların öne çıktığını, hangilerinin geri planda kaldığını ve hangilerinin sürdürülebilir olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda 1963 yılından günümüze dek hazırlanmış olan on bir adet kalkınma planı, 5 adet araştırma sorusuna cevap aramak için içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verileri analiz etmede MAXQDA 18 programından yararlanılmıştır. 34 farklı kategoriye ayrılarak yapılan analizler neticesinde oluşturulan tablo ve grafikler vasıtası ile alanda çalışma yapan bilhassa yerel düzeydeki yöneticilere, sektör çalışanlarına ve akademisyenlere kılavuz olmak amaçlanmaktadır. Araştırma sonucunda tanıtım, pazarlama, eğitim, kamu, sağlık turizmi ve kıyı bölgelerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Özel sektör ve Karadeniz daha az bahsedilen veya hiç bahsedilmeyen konular arasında yer almışlardır. Ayrıca araştırma bundan sonra oluşturulacak olan plan ve programlar için de hazırlık dokümanı olma niteliği taşıması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Turizm Sektörü, Kalkınma Planı, İçerik Analizi

ABSTRACT

The tourism sector, which is in a rapid growth, needs continuous renewal. The supply to be presented in line with changing tourist demands should be ready. However, the preparation of supply cannot always keep up with the pace of demands. Since tourism investments with high fixed costs cannot be revealed at once, it is necessary to proceed by taking strategic steps in a planned manner. Development plans are important as they guide many sectors. Tourism is one of these sectors. The aim of this research is; to reveal which issues have come to the fore in development plans from the past to the present, which are left behind and which are sustainable. In this direction, eleven development plans, which have been prepared since 1963, have been analyzed using content analysis method to find answers to 5 research questions. The MAXQDA program was used to analyze

---

* Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, mcicekdagi@selcuk.edu.tr
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8195-1542>.

the data obtained in line with the purpose of the study. It is aimed to guide especially local level managers, sector employees and academicians working in the field through the tables and graphics created as a result of the analyzes made by dividing into 34 different categories. As a result of the research, it was seen that promotion, marketing, education, public, health tourism and coastal regions come to the fore. The private sector and the Black Sea were among the lesser or not mentioned issues. In addition, the research is important in terms of being a preparation document for the plans and programs to be created from now on.

Key words: Tourism Sector, Development Plans, Content Analysis

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün dünya genelinden topladığı verilere göre dünya çapındaki uluslararası turist girişleri (geceleme ziyaretçileri) 2019'da % 4 artarak 1,5 milyara ulaşmıştır. UNWTO 2020'de dünya çapında uluslararası turist girişlerinde % 3 ila % 4'lük bir büyüme öngörmüştür (UNWTO, 2020). Ancak içinde bulunulan COVID-19 Pandemisi süreci tüm planları ve öngörülerini bozmuştur. Yaşanan bu süreç alternatif turizm türlerinde ve turistik ürün çeşitlendirmesinde tüm dünyanın farklı bir çalışma süreci içerisine girmesine sebep olmuştur. 2020 yılında yaşanan bu büyük kaybın telafisi için ülkelerin fazladan gayret göstermeleri gerekmektedir. Bu gayretin, yeni normale alışma sürecini içermesi ve gelecekte yapılacak plan ve programlara yansımaları beklenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin milli bir planlarının olması yaşamsal öneme sahiptir. Çünkü kıt kaynakların etkin kullanılarak mümkün olan en kısa sürede ekonomik ve sosyal kalkınmaya ve gelişmişliğe ulaşılması gerekmektedir. Türkiye de gelişmekte olan ülkelere biri olduğu için kalkınma planlarının önemi büyüktür (Batman ve Cömert, 2009: 190). Türkiye çok sayıda turist çekmekte ve tatil bölgelerini geliştirmekte başarılı bir ülke iken bu turistleri az gelişmiş bölgelere çekmek bakımından daha fazla gayret göstermesi gerekmektedir. Dolayısı ile planlar hazırlanırken bölgesel koşulların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Tosun and Jenkins, 1996: 530). Bugüne dek hazırlanmış olan planların incelenmesi ile yeterince üzerinde durulmamış veya uygulamaya geçirilememiş konuların tespiti yapılabilecek, sorunların çözümüne yönelik adımlar atılabilecek ve gelecekte hazırlanacak planların daha etkin olması sağlanabilecektir.

Araştırmanın konusu, Türkiye Kalkınma Planlarında turizm konu başlığını irdelemektir. Bunun için öncelikle turizmin gelişimi konusunda kısa bir bilgiye yer verilmiş, ardından kalkınma planlarının önemi anlatılmıştır. Kalkınma planları konusunda literatür incelenerek daha önceki yapılan çalışmalardan örnekler sunulmuş ve bu araştırmanın farkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, geçmişten günümüze tüm kalkınma planları içerisinde hangi konuların öne çıktığını, hangilerinin geri planda kaldığını ve değişen koşullara göre ilave edilen konuların tespitini yapabilmektir. Bu kapsamda içerik analizi programı ile kalkınma planlarının turizm bölümleri belirlenen kodlar çerçevesinde analizine tabi tutulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular sunularak araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilmiş ve gelecekteki çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizmin Gelişimi

Türkiye'de turizmin gelişimi farklı dönem başlıkları altında incelenmektedir. Araştırma kapsamında planlı dönem ele alınacaktır. 1963 yılı Ocak ayında ilk kalkınma planının yayınlanması ile Kalkınma Planlı döneme resmen geçilmiştir. Devam eden yıllarda günümüze dek on bir adet kalkınma planı hazırlanmıştır.

1963'ten önceki dönemde turizm alanında pek fazla gelişme kaydedilememiştir. Bu dönem plansız dönem olarak adlandırılmaktadır. 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasının

ardından 1961 Anayasa ile birlikte kalkınma planlamaları resmi bir nitelik kazanmıştır. Devam eden dönemde turizm de kalkınma planlarında ele alınır olmuştur (Soyak, 2013: 10). 1960 yılını takip eden bu planlı dönem, geçen on yılın plansız kalkınma çabalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1961 Anayasası'nda da planlarla ilgili maddeler yer almaktadır. Belirli dönemleri ve belirli bölgeleri kapsayacak şekilde ölçülebilir hedeflere ulaşabilmek amacıyla, sosyo-ekonomik amaçları gerçekleştirebilmek için ilgili kurumlar tarafından gerekli araçların kullanılarak yürütülen faaliyetlerin tümü iktisadi plancılığı oluşturmaktadır (Kozak vd., 2014:108). Türkiye, orta vadeli denilebilen beşer yıllık kalkınma planları ve kısa vadeli planlardan olan bir yıllık programlar vasıtası (Kozak vd., 2014:108; Dalgın vd., 2015: 177) ile ekonomi politikası ilkelerini uygulamaktadır. Bu dönemlerde turizmle alakalı pek çok tedbir alınmış ve uygulanmıştır. İlk olarak turizm talebini karşılamak amacıyla yatak sayısını artırma ve diğer işletme ihtiyaçlarını karşılamaya çalışılırken, daha sonra farklı ihtiyaçlar da göz önünde bulundurulmuştur (Dalgın vd., 2015: 177). Planlar kapsamında turizm alanında içinde bulunulan durumun analizi, uygulanması planlanan turizm stratejileri, hedefler ve hedeflere ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan kaynaklar açıklanmaktadır (Tuncel, 2019: 65).

Kalkınma Planları

Kalkınma, insan ihtiyaçlarının karşılanması, istihdam olanaklarının çoğaltılması, toplumun refah seviyesinin artırılması gibi gayeler taşımaktadır. Yöneticiler, sektör çalışanları ve halk hep birlikte hareket ederek kalkınma hedeflerini gerçekleştirirler. Kalkınma, tasarruf ederek, aynı zamanda da yatırımları artırarak gerçekleştirilebilir. Kalkınma planları sayesinde kullanılacak olan kaynaklar, yapılması gereken işler ve alınması gereken önlemler bir bütün halinde görülebilmektedir. Kalkınma planları yapıldıkları ülkeye şu katkıları sağlamaktadır (Akça, 2017: 422):

- Verimliliğin artırılması
- İhracatın artırılması,
- Tarım ve sanayi üretimlerinin artırılması,
- İstihdam sağlanması, dolayısıyla işsizliğin azaltılması,
- Az gelirli grupların gelir dağılımından daha fazla pay almalarının sağlanması,
- Geri kalmış bölgelerin hızlı bir biçimde geliştirilmesi,
- Ekonomik altyapının geliştirilmesi,
- Sosyal altyapının geliştirilmesi.

Turizm özelinde kalkınma hedefleri ise şu şekilde sıralanabilir (Dinçer ve Çetin, 2015: 174):

- Ülke ekonomisine katkı,
- Ödemeler dengesine katkı,
- Turizm kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması,
- Turist sayısının yanı sıra turist başına düşen harcama miktarının artırılması,
- Turistlerin geceleme sayılarının artırılması,
- Turizm yatırımlarına teşvik sağlanması,
- Mevsimsellik özelliğinin azaltılarak bölgesel kalkınmanın artırılması,
- Turizmle ilgilenen kurumlar arasında eşgüdüm sağlanması,
- İlgili kanun ve yönetmeliklerin düzenlenmesi,
- Turizmin olumsuz çevresel etkilerinin azaltılması,
- Nitelikli personel eğitimi,
- Ürün/hizmet kalitesinin artırılması,
- Her türlü alt ve üst yapı imkânlarının geliştirilmesi,
- İç turizmin geliştirilmesi.

1963-1967 dönemi 1. Kalkınma Planı, 1968-1972 dönemi 2. Kalkınma Planı, 1973-11977 dönemi 3. Kalkınma Planı, 1979-1983 dönemi 4. Kalkınma Planı, 1985-1989 dönemi 5. Kalkınma Planı, 1990-1994 dönemi 6. Kalkınma Planı, 1996-2000 dönemi 7. Kalkınma Planı, 201-2005 dönemi 8.

Kalkınma Planı, 2007-2013 dönemi 9. Kalkınma Planı, 2014-2018 dönemi 10. Kalkınma Planı, 2019-2023 dönemi de 11. ve son Kalkınma Planı dönemleridir (www.sbb.gov.tr/). Aralarda beş yıllık planlara denk gelmeyen yıllarda ise yıllık programlar hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında beş yıllık kalkınma planları incelendiği için yıllık programlara yer verilmemiştir. Literatür incelendiğinde kalkınma planlarının içeriğini detaylı veya özet şeklinde veren çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Dolayısıyla aynı şeylerin tekrar edilmemesi niyeti ve kalkınma planlarının T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web sayfasında tamamının açık erişimde olması münasebetiyle içeriklerden ayrıca bahsedilmeyecektir. Aşağıda kalkınma planları ve turizm ortak paydasında yapılmış çalışmalardan örnekler sıralanmıştır:

Yıldırım ve Kaplan (2020), kalkınma planları içerisinde sporun yerini detaylı bir biçimde analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlarda sporun kalkınma planları içerisinde tesisleşme, eğitim-öğretim, serbest zaman, engelliler, şiddet ve etik, sağlık ve sosyal güvenlik, yükseköğretim, sponsorluk, uluslararası konular, kulüpler amatörlük ve profesyonellik konu başlıkları içerisinde farklı dönemlerde yer aldığını tespit etmişlerdir (Yıldırım ve Kaplan, 2020: 28).

Saatçi (2019), içerik analizi yöntemi ile üç adet Turizm Şurası'ndaki protokol konuşmalarını analize tabii tutarak on adet kalkınma planı kapsamında incelemiştir. Analiz neticesinde alternatif turizm konusunun üç şurada da konu edildiğini tespit etmiştir. Ardından dış turizm gelirleri, marka, tanıtım, altyapı, doğal ve kültürel değerler konular söz konusu olmuştur. Hijyen, güven, insan hakları konuları ise şuralarda gündeme gelip kalkınma planlarında yer almayan konular arasında yer almıştır (Saatçi, 2019: 2309).

Bardakçı vd. (2019), TR72 Bölgesi'nde on birinci kalkınma planındaki öncelikli kalkınma politikaları hakkında toplumun bakış açılarını incelemiştir. Kalkınma Bakanlığı'nın, içerisinde Turizm başlığının da olduğu, vatandaş anket formunu kullanarak bir çalışma yapmış ve sonuç olarak nitelikli personel ve eğitim, kırsal kalkınma, adalet, tarım, teknolojiye dayalı üretim ve istihdam konuları ön plana çıkmıştır (Bardakçı vd., 2019: 798).

Akça vd, (2018), Akça (2017), Akça vd. (2017) çalışmalarında nitel desenli doküman analizi tekniği ile on adet kalkınma planını analiz etmişlerdir. Analizlerinde eğitim, kültür ve bölgesel kalkınma konularını irdelemiştir. Bu kapsamda; kültür politikaları konusunda çok sayıda öneri olmasına rağmen uygulama noktasındaki detayların eksikliğine dikkat çekmişlerdir. Yazarlar ayrıca kamu kurumları tarafından kültür politikalarının önemini yeterince anlayamadığını söylemişlerdir. Kültür varlıklarının korunması, çocukların ve gençlerin kültür ve sanat değerlerini öğrenmeleri için eğitilmeleri ve bilinçlendirilmeleri gerektiğini söylemişlerdir. İnsan kaynağının geliştirilmesi yoluyla istihdamın güçlendirilmesi, hem sosyal hem fiziki altyapının geliştirilmesi, kaynakların korunması, eğitimde, sosyal güvenlikte ve sağlıkta hizmetlerin artırılması ve konut teşviki çalışmaları ile yerel düzeyde kalkınma hızının artacağını belirtmişlerdir. Ayrıca kalkınma planlarının eğitim bölümünün eğitimle ilgili iç ve dış sorunları çözme yetisinden uzak olduğunu söylemişlerdir ve eğitim politikalarını yetersiz bulmuşlardır (Akça vd., 2018: 171; Akça, 2017: 428; Akça vd, 2017: 401).

Barbak (2017), çalışmasında 1990-2018 dönemindeki beş tane kalkınma planını içerik analizi metodu ile incelemiş ve Türkiye güvenlik-kalkınma bağının iç güvenlik-kalkınma ile ekonomik güvenlik-kalkınma ilişkileri üzerinden yürütüldüğünü söylemiştir (Barbak, 2017: 263).

Kan ve Kuleyn (2016), deniz turizmi kalkınma planlarında aramış ve bazı kalkınma planlarında olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak deniz turizmi için somut hedeflerin olmadığını ve ülke olarak tam olarak benimsenmediğini öne sürmüşlerdir. Bu doğrultuda deniz turizminin geliştirilebilmesi adına bir takım öneriler sunmuşlardır (Kan ve Kuleyn, 2016)

Dalgın vd. (2015), çalışmalarında 1980 yılı ve öncesinde turizm sektörünü ilgilendiren düzenlemeleri incelemiştir. Turizm girişimcilerine sağlanan teşviklere değindikleri çalışmalarında turizm girişimcilerinin sorunlarını da irdelemiştir. İncelemeleri sonucunda turizm girişimcilerine vergi indirimi yapılması, elektrik ve su ücretlerinde indirim, kredi imkânlarının sağlanması, emlak vergisinde indirim gibi teşviklerin verildiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca kıyı bölgelerine yapılan

yatırımların mevsimsellik sorununa sebep olduğunu, nitelikli personel bulmakta zorlandığını ve bunların turizm girişimciliğine engel olduğunu söylemişlerdir. Bunlara ilave olarak bürokratik zorlukların da girişimcilerin işlerini güçleştirdiğini söylemişlerdir. Altyapı yetersizliği, yerel halkın turizm olgusuna karşı olumsuz yaklaşımları, yetersiz ürün çeşitliliği ile tanıtım ve pazarlamadaki eksiklikleri de turizm girişimcileri için önemli sorunlar arasında saymışlardır (Dalgın vd., 2015: 183).

Soyak (2013), agroturizm, ekoturizm, kongre turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi, spor turizmi, inanç turizmi gibi alternatif turizm türleri ortaya çıktıkça Türkiye'deki turizm politikalarının ne yönde gelişme gösterdiğini incelemiştir. 3S'e dayalı kitle turizmi kapsamında planlama döneminin ilk yıllarında yatak sayısının artırılması için teşviklerin yapıldığını bu sayede yabancı turist sayısının arttığını ifade etmiştir. Ayrıca tur operatörleri ve zincir otellerin bazı hâkimiyet bölgelerinde olumsuz davranışlarının kitle turizmini hem çevresel hem ekonomik anlamda zor durumda bıraktığından bahsetmiştir. Ayrıca turizm türleri arttıkça kalkınma planlarında teşvik çalışmalarının bu doğrultuda sürdürüldüğünü söylemiştir. Bunların yanı sıra alınan kararların iç turizmi ne derece etkilediği konusunun belirsizliğine vurgu yapmıştır (Soyak, 2013: 15-16).

Yukarıdaki literatür çalışması sonucunda deniz, spor, bölgesel kalkınma, eğitim, alternatif turizm türleri gibi spesifik temalar altında kalkınma planlarının çeşitli yöntemlerle incelendiği görülmüştür. Bu araştırma yukarıdaki temaların bir kısmını da içerecek şekilde daha genel bir inceleme yapması bakımından literatürdeki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Ayrıca yapılan inceleme MAXQDA 18 programı ile analiz edildiğinden konunun daha kolay anlaşılmasını sağlayacak şekilde tablo ve grafikler elde edilebilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

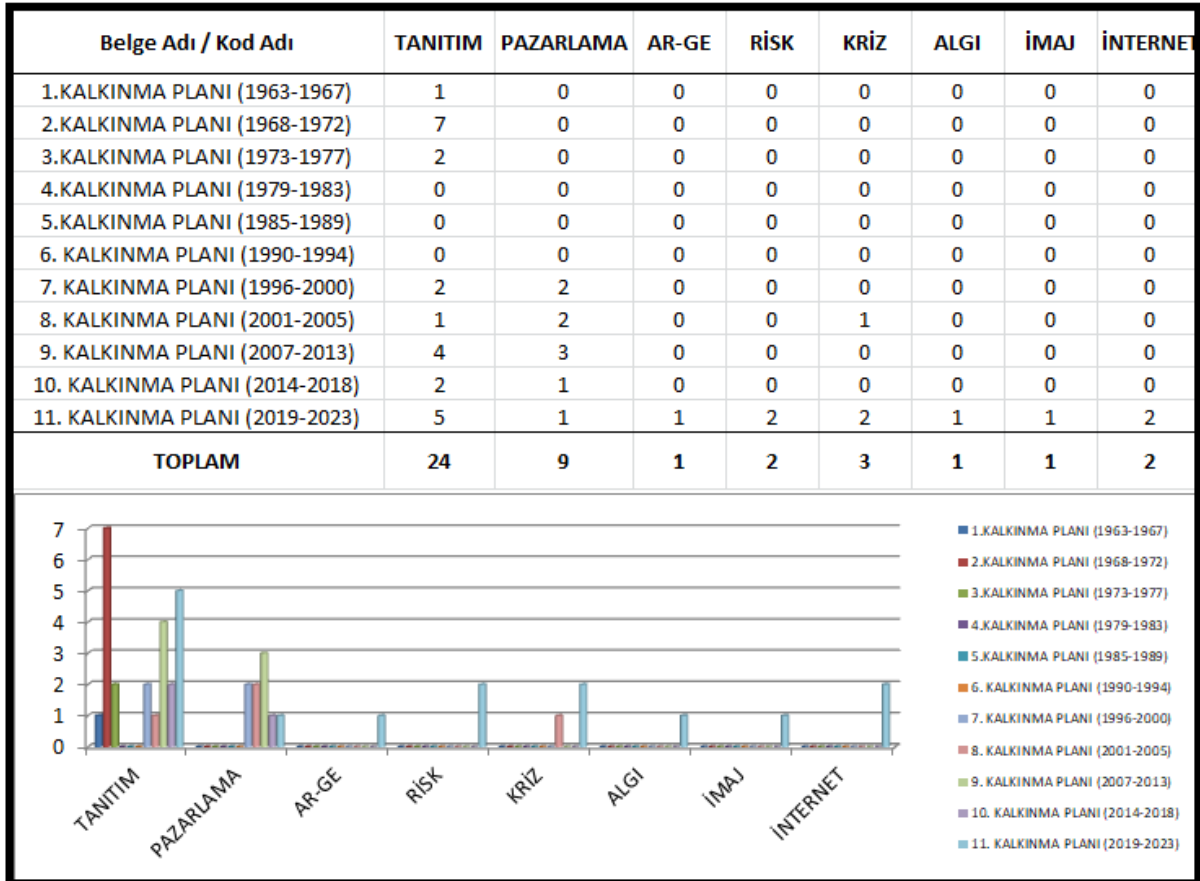
Çalışmanın amacı; geçmişten günümüze kalkınma planlarında hangi konuların öne çıktığını, hangilerinin geri planda kaldığını ve hangilerinin sürdürülebilir olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda 1963 yılından günümüze dek hazırlanmış olan on bir adet kalkınma planı 5 adet araştırma sorusuna cevap aramak için içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Toplanan verilerin açıklanabilmesine yardımcı olacak ilişkilere ve kavramlara erişme imkânı tanıdığı için (Karataş, 2015: 74), nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi seçilmiştir. İçerik analizi yöntemi, anlamlı verilerden veya metinlerden, kullanım durumlarına göre geçerli çıkarımlar da bulunabilmek amacıyla içeriklerin kategorilere dağıtılması şeklinde kullanılan bir araştırma yöntemidir (Krippendorff, 2004: 18). Araştırmanın verileri 1963 yılından başlayarak 2023 yılına kadar periyodik aralıklarla yapılan 11 farklı kalkınma planı kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada öncelikle tüm kalkınma planları Word ortamına alınarak turizm ile ilgili bölümleri analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verileri analiz etmede MAXQDA 18 programından yararlanılmıştır. MAXQDA yazılımında veriler öncelikle alt kodlar şeklinde kodlanmakta, sonrasında ise alt kodlar kategorilere dönüştürülerek analiz edilmektedir. 34 farklı kategoriye ayrılarak analizi yapılan 11 farklı kalkınma planında toplam 168 frekans kodlaması yapılmıştır. Bu kapsamda araştırmada cevap aranan sorular şu şekildedir:

1. Kalkınma planlarında tanıtım, pazarlama, imaj, Ar-Ge, risk gibi stratejik konuların yer alma durumları nasıldır?
2. Alternatif turizm türlerinin kalkınma planlarında yer alma durumları nasıldır?
3. Akdeniz, Karadeniz ve Ege Denizi'nin kalkınma planlarında yer alma durumları nasıldır?
4. Kamu ve özel sektör konularının kalkınma planlarında yer alma durumları nasıldır?
5. Eğitim, nitelikli personel ve konaklama süreleri konularının kalkınma planlarında yer alma durumları nasıldır?

BULGULAR

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular aşağıda yer alan bölümlerde açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma sorularına göre sırası ile tablo ve şekiller oluşturularak ilgili açıklamalar yapılmıştır.

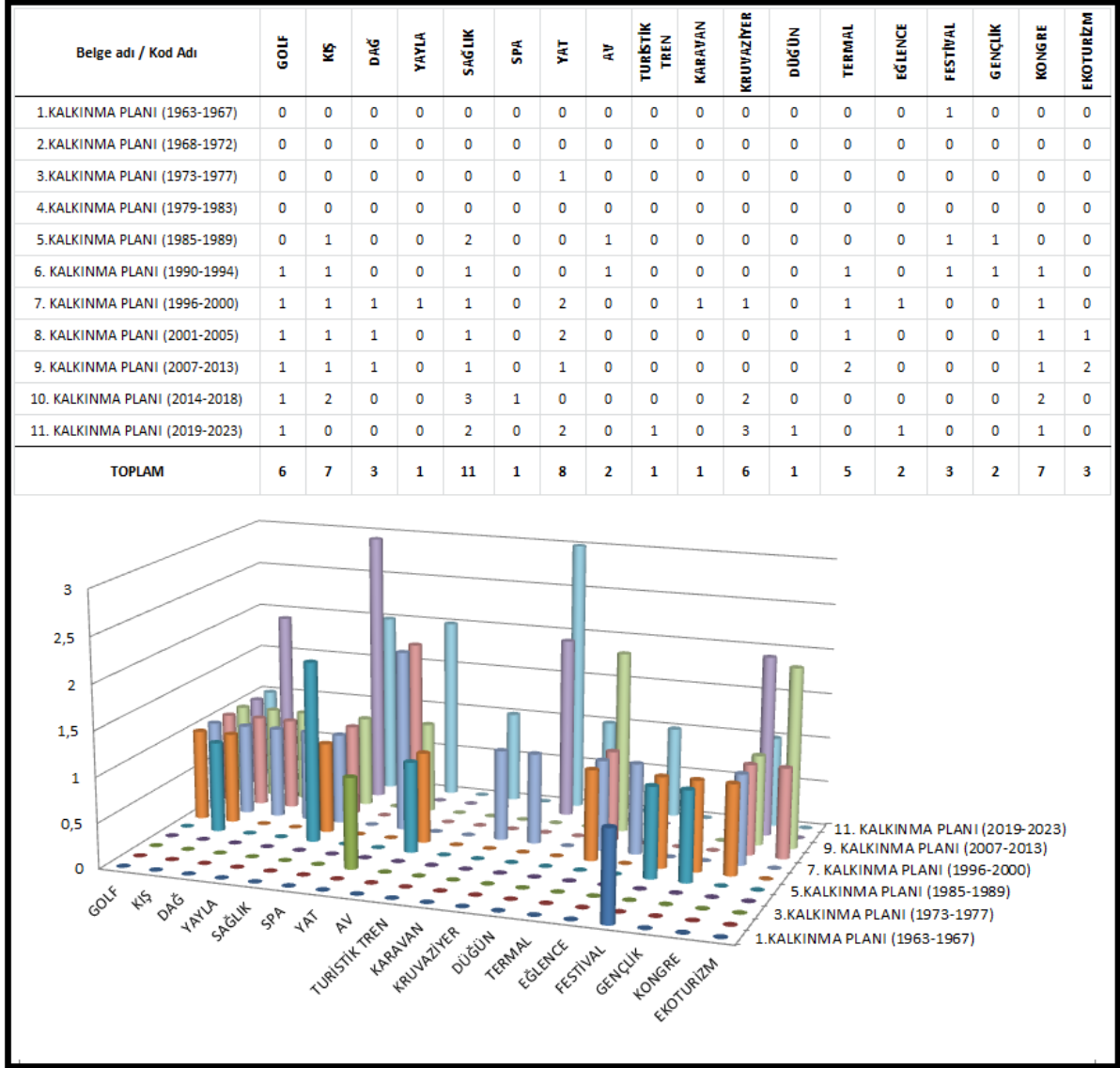
1.Kalkınma planlarında tanıtım, pazarlama, imaj, Ar-Ge, risk gibi stratejik konuların yer alma durumları:

Şekil 1. Kalkınma Planlarında Tanıtım, pazarlama, imaj, Ar-Ge, risk gibi stratejik konuların yer alma durumları

Şekil 1 incelendiğinde ilk kalkınma planından (1963-1967) günümüze 11 kalkınma planı içerisinde turizm alanında en çok kullanılan stratejik konu “tanıtım” olmuştur. Bu konuyu “pazarlama” takip almıştır. Bu durum turizmin tanıtım ve pazarlama üzerine stratejik bir önemi olduğunu göstermektedir. 2019-2023 yıllarını kapsayan 11.Kalkınma Planı’nda ise diğer planlardan farklı olarak “ar-ge, risk, kriz, algı, imaj ve internet” konuları yer almıştır. Bu durum küresel rekabet ortamında gelişen teknoloji ile turizm kalkınmasının farklı alt boyutlarının olduğunu göstermektedir.

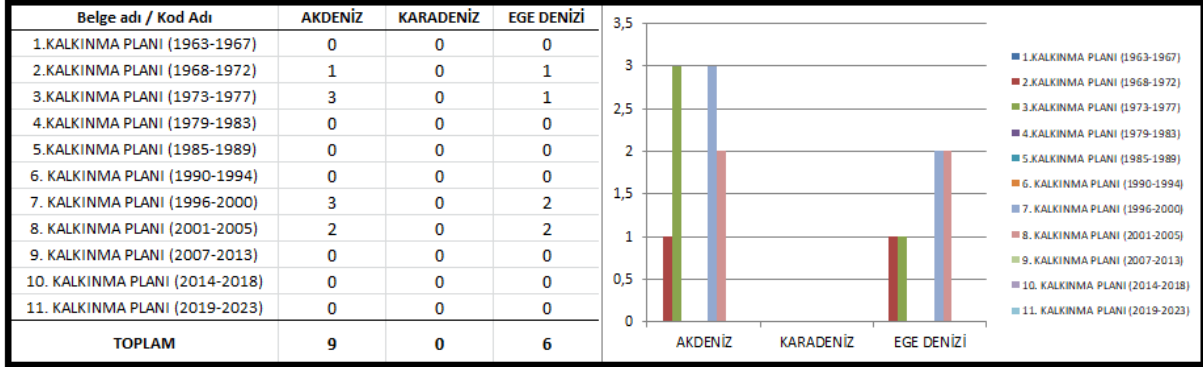
2. Alternatif turizm türlerinin kalkınma planlarında yer alma durumları:

Şekil 2. Alternatif turizm türlerinin kalkınma planlarında yer alma durumları

Şekil 2 incelendiğinde ilk kalkınma planından (1963-1967) günümüze 11 kalkınma planı içerisinde alternatif turizm türlerinden en çok “Sağlık” kategorisinin yer aldığı görülmüştür. 5. Kalkınma Planı’ndan itibaren her planda sağlık turizmüne yer verilmiştir. Bu durum sağlık amaçlı yapılan turizm hareketliliklerinin ekonomik boyutunun yüksek olması ve ülkemizin sağlık alt yapısını oluşturan tesis, teknolojik imkân ve alanında uzman personel barındırma gücünü göstermekte olup yapılan kalkınma planları bu doğrultuda geliştirilmektedir. Alternatif turizm türlerinden olan yat, turistik tren, kurvaziyer ve düğün konuları ise özellikle 11. Kalkınma Planı’nda (2019-2023) yer alan ve önümüzdeki süreçlerde de turistik açıdan gelişim göstermesi beklenen alternatif turizm türlerindedir.

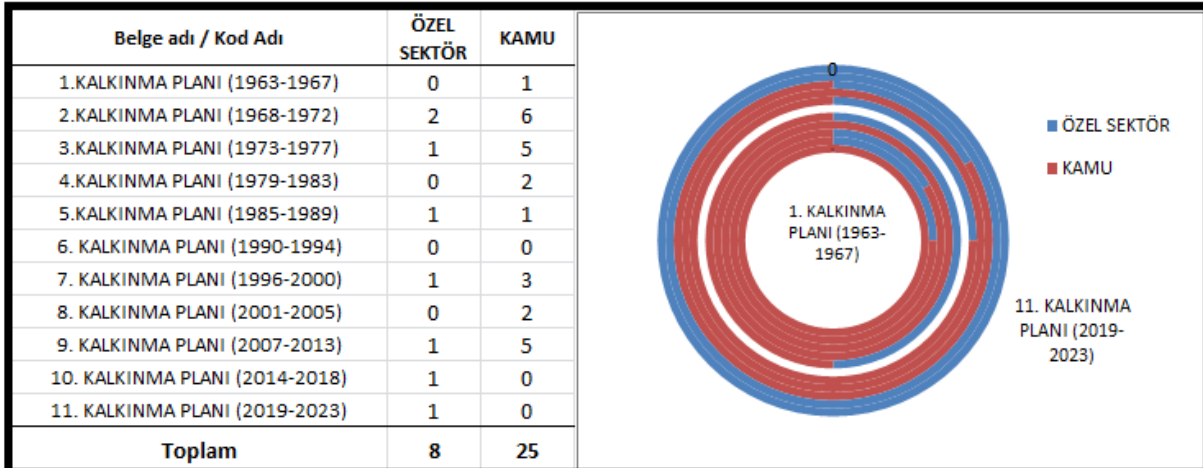
3. Akdeniz, Karadeniz ve Ege Denizi'nin kalkınma planlarında yer alma durumları:

Şekil 3. Akdeniz, Karadeniz ve Ege Denizi'nin kalkınma planlarında yer alma durumları

Şekil 3 incelendiğinde tüm kalkınma planları içerisinde turizm amaçlı denizler ele alındığında en çok Akdeniz konusunun ele alındığı, sonrasında ise Ege Denizi'nin yer aldığı görülmüştür. Karadeniz konusu hiçbir kalkınma planında yer almaması dikkat çeken bir ayrıntıdır. Karadeniz'in de kalkınma planlarında yer alması yapılacak yatırımlar ve turizm sektörü için önem taşıyacağı düşünülmektedir. Bu sayede bölgesel gelişmişlik farkları azaltılabilecek, turizmin mevsimsellik özelliğinden kaynaklanan sorunlara çözümler üretilebilecektir. Bu bölgede de istihdam oluşturulabilecek ve gelişmiş bölgelere doğru olan göçün önüne geçilebilecektir.

4. Kamu ve özel sektör konularının kalkınma planlarında yer alma durumları:

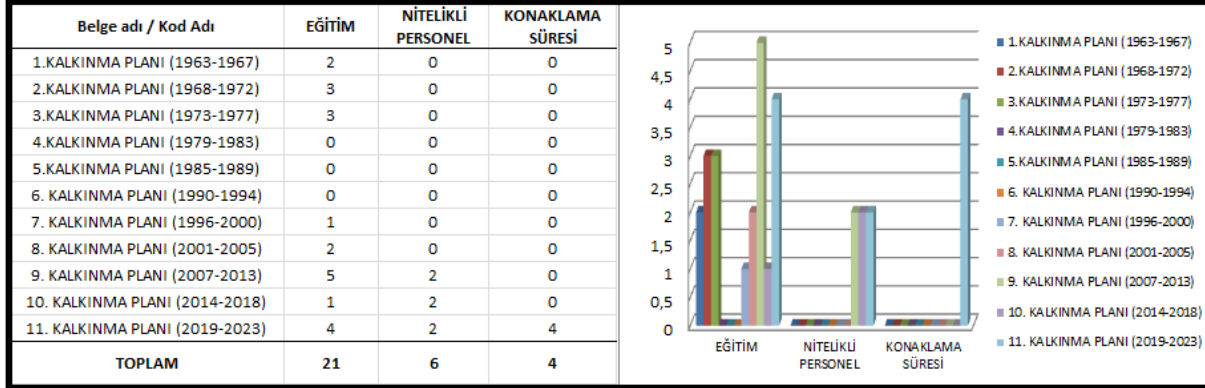

Şekil 4. Kamu ve özel sektör konularının kalkınma planlarında yer alma durumları

Şekil 4 incelendiğinde kalkınma planlarında özel sektöre kıyasla çoğunlukla kamu sektörü üzerinde durulan bir konudur. Özel sektör son 3 kalkınma planında yer almış olup son yapılan planlarda kamunun yerini almaya başladığı görülmektedir. Kalkınma planlarının kamu için emredici özel sektör için teşvik edici olması bu durumu açıklayabilir. Ancak turizmin istenen başarı seviyesine ulaşması için kamunun ve özel sektörün entegre bir şekilde çalışması gerekliliği bilinen bir gerçektir. Çünkü turizm çok aktörlü bir yapıdır. Buna kamu kurumları, işletmeler, sivil toplum kuruluşları ve yerel halk da dâhildir.

5. Eğitim, nitelikli personel ve konaklama süreleri konularının kalkınma planlarında yer alma durumları:

Şekil 5. Eğitim, nitelikli personel ve konaklama süreleri konularının kalkınma planlarında yer alma durumları

Şekil 5 incelendiğinde kalkınma planlarının büyük çoğunluğunda “eğitim” konusuna değinildiği görülmektedir. Eğitimin birçok kalkınma unsurunun başında gelmiş olması önemini ortaya koymaktadır. Bir diğer önemli konu “Nitelikli Personel” konusudur. Özellikle dikkat çeken, nitelikli personel konusunun ilk olarak 9. Kalkınma planında (2007-2013) görülmüş olmasıdır. Nitelikli personel ve eğitim konularının birbirini tamamladığı bilinmekte olup turizm alanında personel niteliğinin artırılmasının eğitim ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer konu olan “Konaklama Süresi” ise sadece 11. Kalkınma Planında ele alınmış olup artık turizm kalkınmasında birçok unsurun değerlendirilmiş olduğu, gelen turistlerin konaklama süresinin daha da uzatılabilmesi için değerlendirmeler yapıldığı düşünülmektedir. Konaklama süresi uzadıkça turistlerin ülkeye bıraktıkları döviz miktarı da artacaktır. Çünkü fazladan geceleme yapacaklar, fazladan yeme-içme hizmetlerinden faydalanacaklar, ulaşım imkânlarını kullanacaklar ve daha çok alış-veriş yapabileceklerdir. Bu da ülke ekonomisine girecek olan paranın artacağı anlamını taşımaktadır. Ayrıca daha uzun kalışlar daha az bilinen turistik çekicilikleri tanımaları yönünde turistlere bir fırsat sunacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişmekte olan ülkeler için büyük önem arz eden kalkınma planları, birçok akademik çalışmanın konusu olmuştur. Kıt kaynaklarla en yüksek verimin elde edilebilmesi için iyi bir süreç yönetimine ihtiyaç vardır. Ükelere ekonomik darboğazlarından çıkma fırsatı sunan bu sektör için her türlü plan ve programda, özellikle titiz çalışılması gerekliliği ortaya çıkarmaktadır.

Geçmişten günümüze kalkınma planlarında hangi konuların öne çıktığını, hangilerinin geri planda kaldığını ve hangilerinin sürdürülebilir olduğunu ortaya çıkarmak amacı ile yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır. Araştırma sonucunda tanıtım ve pazarlama, eğitim, nitelikli personel, sağlık, alternatif turizm türleri ve konaklama süresi konularına önem verildiği görülmüştür. Ortaya çıkan bu konular üzerinden uygulama aşamasına geçirilebilecek programların tespiti daha kolay oluşturulabilir, ihtiyaç duyulan araçlar temin edilebilir. Ayrıca eksikliği görülen, kalkınma planlarında yer alması gerektiği düşünülen konulara, araştırma sayesinde dikkat çekilebilir.

Araştırma beş kategori içerisine kümelmiş konu başlıklarından oluşmuştur. Dolayısıyla araştırma bu başlıklar ile sınırlı kalmıştır. Daha farklı kategoriler eklenerek çalışma genişletilebilir. Ayrıca araştırma, kategorilerin kalkınma planlarında yer alma sayılarına odaklanmıştır. İlerideki çalışmalar sayıların ötesine geçip detaylı bir şekilde kavramsal analiz yapabilirler. Ayrıca Eylem

Planları, Yıllık Kalkınma Programları, Turizm Şuraları da benzer şekilde incelenebilecek kaynaklar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Akça, Y. (2017). Türkiye'nin Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Değerlendirilmesi. *Yörük Yaşamı Kültür ve Uluslararası Geleneksel Türk Sanatları Sempozyumu*, 9-11 Kasım, Antalya. S:422-429.

Akça, Y., Şahan, G., ve Tural, A. (2017). Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 394-403.

Akça, Ö. Ü. Y., Esen, Ş., ve Özer, G. (2018). Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Kültür Politikalarının Değerlendirilmesi. *4. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu / 19-21 Temmuz 2018 / Kastamonu / Türkiye*

Barbak, A. (2017). Türkiye'de Kamu Politikası Sürecinde Güvenlik-Kalkınma Bağı: Ulusal Kalkınma Planları Üzerine Bir Araştırma. *International Journal Of Economic & Administrative Studies*, (18).263-288.

Bardakçı, S., Karagöz, Y., ve DüNDAR, S. (2019). On Birinci Kalkınma Planında Yer Alacak Öncelikli Kalkınma Politikalarına Yönelik Toplumsal Bakış Açısının İncelenmesi: Tr72 Bölgesinde Bir Uygulama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 798-817.

Batman, O. ve Cömert, T. (2009). Türkiye'de Turizm Politikalarının Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar. İçinde; O. Batman ve O. Türkay (Editör) *Turizm Politikaları* (ss. 189-213). Ankara: Değişim Yayınları.

Dalgın, T., Karadağ, L., ve Bingöl, Z. (2015). Türkiye'de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1). S:174-184

Dinçer, M. Z., ve Çetin, G. (2015). Kalkınma Planlarında Turizm. İçinde; D. Küçükaltan, H. Çeken ve Ş. O. Mercan (Editör). *Değişik Perspektifleriyle Turizm Politikası ve Planlaması* (ss. 171-193) Ankara: Detay Yayıncılık.

Kan, N., ve Kuleyin, B. (2017). Kalkınma Planları Çerçevesinde Türkiye'nin Deniz Turizmi Stratejilerinin Tarihsel Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 51-64.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2014). Genel Turizm. 15. Baskı. Detay Yayıncılık. Ankara

Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An introduction to its Methodology*, (2. Baskı), Thousand Oaks: Sage Publications.

Saatçı, G. (2019). Turizm Şuraları Protokol Konuşmalarının Kalkınma Planları Kapsamında Değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2309-2336.

Soyak, M. (2013). Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye'de Turizm Politikalarının Evrimi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 4. S:1-18.

Tosun, C., and Jenkins, C. L. (1996). Regional Planning Approaches to Tourism Development: The Case of Turkey. *Tourism Management*, 17(7), 519-531.

Tuncel, V. (2019). Kalkınma Planlarının Turizm Politikaları Perspektifinde Değerlendirilmesi. *Tourism and Recreation*, 1(2), 58-66.

Yıldırım, Y. ve Kaplan, G. (2020). Kalkınma Planlarında Sporun Yeri. İçinde; M. Özdemir ve M. İlkim (Editör). *Sporla Yeni Akademik Çalışmalar-6* (ss.1-31). Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı,
<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari> Erişim Tarihi: 01.12.2020

UNWTO, World Tourism Barometer N°18 January 2020, <https://www.unwto.org/world-tourism-barometer-n18-january-2020> Erişim Tarihi: 01.12.2020